

Pécsi Tudományegyetem  
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

dr. Biró Zsófia

**A BÍRÓI HATALOMGYAKORLÁS MEGOSZLÁSA A TRADICIONÁLIS MAGYAR  
JOGBAN**

*Doktori (PhD) értekezés tézisei*



**Témavezető:**  
Dr. habil. Béli Gábor  
egyetemi docens

**Pécs  
2022**

## TARTALOMJEGYZÉK

<b>1. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása .....</b>	<b>3</b>
<b><i>1.1. A témaválasztás indokoltsága .....</i></b>	<b>3</b>
<b><i>1.2. A kutatási feladat rövid összefoglalása .....</i></b>	<b>3</b>
<b>2. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei .....</b>	<b>4</b>
<b><i>2.1. Az értekezés módszertana .....</i></b>	<b>4</b>
<b><i>2.2. Az értekezés felépítése.....</i></b>	<b>5</b>
<b><i>2.3. Megfogalmazott hipotézisek .....</i></b>	<b>6</b>
<b>3. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei.....</b>	<b>7</b>
<b>4. Summary .....</b>	<b>10</b>
<b>5. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke .....</b>	<b>12</b>

## **1. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása**

### ***1.1. A témaválasztás indokoltsága***

A témaválasztásnak két apropója is van napjainkban: egyrészt, mert 2022-ben ünnepli Magyarország a bírói hatalom szempontjából az értekezésben is tárgyalt II. András 1222-es Aranybullájának 800 éves mivoltát, másrészt, mert Magyarország hatályos Alaptörvénye a Nemzeti hitvallásban kifejezésre juttatja, hogy a Szent Korona a történeti alkotmány „szerves része” és rögzíti, hogy *„Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.”* Valamint az Alapvetés: R) cikk (3) kimondja: *„Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni”*. Az Alkotmánybíróság tehát foglalkozik a történeti alkotmány kérdéskörével, ami magában foglalja az Aranybullát is, igaz, olyan korai időszakra még nem nyúlt vissza vizsgálódásában, viszont a 33/2012. (VII. 17.) AB határozatában kimondta, hogy nem önmagában a történeti alkotmánnyal, hanem annak vívmányaival összhangban kell az Alaptörvény rendelkezéseit értelmezni. A bírák függetlenségével kapcsolatban két törvénycikkről is kimondta az Alkotmánybíróság, hogy vívmány: ezek az 1869. évi 4. és az 1871. évi 9. törvénycikkek. Tehát a bírói hatalommal kapcsolatos alkotmánytörténeti kutatásoknak igen is van napjainkban relevanciája.

### ***1.2. A kutatási feladat rövid összefoglalása***

Az értekezés azt tűzte ki célul, hogy ismerteti a bírói hatalomgyakorlás megoszlását a tradicionális magyar jog időszakában, méghozzá a történeti alkotmány részét képező, a bírói hatalommal kapcsolatos dokumentumok áttekintése mellett. Ebből a szempontból kiemelt jelentősége van II. András 1222-es Aranybullájának és az 1351-es I. (Nagy) Lajos király általi megerősítésnek, mert e dekrétum képezte a nemesi jogok kollektíváját, valamint megállapította a király fehérvári törvénynapon történő kötelező megjelenését, a nádor és az országbíró királyi udvarban történő ítélezésének rendjét. Werbőczy István Szent Korona-tana a másik hangsúlyos dokumentum, mert a király és a nemesség közti hatalommegosztásról rendelkezett, kimondta, hogy a Szent Koronából eredő főhatalom megoszlott a király és a nemesség között, e főhatalom egyik legnyilvánvalóbb és talán elsőként elkülönülő eleme pedig a bírói hatalom.

A bírói hatalomgyakorlás megoszlása kapcsán az értekezés rámutat, hogy míg a 12. század elejéig a király volt minden hatalom, így a bírói hatalom forrása is, addig a 13. századra kialakult és megerősödött egy királyi tanács is, aminek kezdetben az uralkodó csak annyiban

vette figyelembe kinyilatkoztatásait, amennyiben ő maga szükségesnek ítélte, míg később már a tanács beleegyezése mellett adta ki az uralkodó a dekrétumait. A 14. századra a tanács hatalma kiteljesedett és mint a Szent Korona tagjai akár a királyt is mellőzve gyakorolta a főhatalmat.

A tanács fejlődésével párhuzamosan az egyes nagybírók tisztségei is folyamatosan formálódtak: kezdetben a királyi udvar ispánja, a nádor helyettesítette a királyt az udvari ítélezésben, majd később eljárásának súlya vidékre helyeződött, és szerepét a központi igazságszolgáltatásban az országbíró vette át. A királyi kúria további fejlődése során a kancellárok, a személynök és a tárnokmester is bírói funkciókat töltött be. Sőt, a 15. század végére az uralkodóval közösen az országgyűlés is, mint rendkívüli bírói fórum, hűtlenségi ügyekben járt el. Ezt a központi bírósági szervezetrendszerben bekövetkezett átalakulást, az azzal járó hatalommegosztást, valamint külön-külön az egyes tisztségek és szervek fejlődését kívánja végigkövetni és részletezni az értekezés, felhívva a figyelmet további, a központi igazságszolgáltatás szervezetéhez kapcsolódó intézményekre, tisztségekre, eljárásokra. Végül pedig az értekezés rövid kitekintéssel él az 1526-ot követő időszakra.

## **2. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei**

### ***2.1. Az értekezés módszertana***

Az értekezés a történelmi tények tekintetében leíró jellegű, az oklevelek és más primer források esetében elemző, helyenként összehasonlító módszert használ, amiknek eredményeképpen fogalmazza meg saját meglátásait a vizsgálat tárgyában. A primer források közé tartoznak a már említett oklevéles források, azok közül is: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke; az Anjou-kori okmánytár I-VI., az Árpád-kori Új Okmánytár, az Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczi Bánffy család történetéhez, a Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I-X., Oklevéltár a Csáky család történetéhez I., a Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301-1457., a Hazai okmánytár I-VIII., a Hazai oklevéltár 1234-1536., a Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana, a Monumenta Ecclesiae Strigoniensis I-III., Sopron vármegye története: oklevéltár, Az időrendbe szedett váradi tüzesvaspróba-lajstrom az 1550-iki kiadás hű másával együtt, továbbá A zichi és vásónkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára I-II. -ből származó oklevelek. Valamint még egyéb korabeli jogforrások, törvények és törvénycikkek alkotják a primer forrásokat. A szekunder források alapvetően monográfiákon, könyvrészleteken és tanulmányokon alapul.

Az értekezés kizárólag a központi igazságszolgáltatás szervezetével foglalkozik és abból kívánja levezetni a bírói hatalom lassú, de folyamatos függetlenedését az uralkodó személyétől, továbbá a bírói hatalom tradicionális magyar jogon belüli vizsgálatára terjed ki, az egyházi és vidéki bíraskodásra kizárólag akkor és annyiban utal, amennyiben az a központi bíraskodás adott időben és helyzetben történő tárgyalásához, megértéséhez kifejezetten szükséges (pl. a király bírói hatalmának önkorlátozása az egyház, a hospes-közösségek, a városok és egyes nemesek esetében), azaz a vidéki bíraskodásról csak a szükséges mértékben tesz említést, méghozzá olyan összefüggésben, hogy bár az eljárás helyszíne valóban vidéken nyilvánul meg, de az eljáró bíró valamilyen delegálás vagy egyéb megbízás okán szigorúan véve a király nevében jár el, tehát szervezetenként a központi bíróságokhoz tartozik.

Időben és térben az értekezés az 1222. évi Aranybullától érdemben 1526-ig terjed, de a nádori cikkek elemzésekor kitér a Quadripartitum vonatkozó rendelkezéseire is, az országgyűlés eljárásait a hűtlenségi ügyekben pedig 1723-mal zárja le. Az értekezés a bírósági szervezet felépítését és a bírói hatalom függetlenedésének lépéseit illetően rövid kitérővel él az 1526-ot követő időszakra az 1869. évi 4. törvénycikkig, míg térben kizárólag a Magyar Királyság területén mozog, a meghódított vagy csatolt részek nem esnek a vizsgálódási terület alá.

## **2.2. Az értekezés felépítése**

E doktori disszertáció egy magyar és angol nyelvű összefoglalóból, 7 fő fejezetből és irodalomjegyzékből áll. Az első fejezet (*Bevezetés*) bemutatja a kutatás célját és tárgyát, valamint ismerteti a kutatás módszertanát. A második fejezet (*A bírói hatalom a történeti alkotmány dokumentumaiban*) kitér a történeti alkotmány egyes dokumentumaira és azok közjogtörténeti jelentőségére, az 1222. évi Aranybullától egészen az 1869. évi 4. törvénycikkig. A harmadik fejezet (*A király bírói hatalma, a bírói hatalom gyakorlása az Árpád-kortól 1526-ig*) ismerteti a király személyes eljárásának módozatait, a királyi tanács szerepét az ítélezésben, a delegált bírók működését és a királyi kúria bíróságait a 15. századig. A negyedik fejezet (*Országos méltóságok bíraskodása a királyi udvarban 1526-ig*) kifejti a nádor központi bíraskodásának első és második szakaszát, az úgynevezett nádori cikkeket, illetve bemutatja az országbíró központi bíraskodását és helytartóvá válását, valamint röviden kitér a tárnokmester, a kancellár és a személynök bíraskodására. Az ötödik fejezet (*Egy különös bírói fórum: a országgyűlés eljárása hűtlenségi ügyekben*) az országgyűlés egy rendkívüli szerepkörét ismerteti: amikor bíraskodási joggal élhet és amit a királlyal együtt gyakorolhat: hűtlenségi perekben. E fejezet kitér arra az időszakra is, amikor az országgyűlés helyett osztrák delegált

bíróságok végezték ezt az ítélkező tevékenységet. A hatodik fejezet (*Kitekintés: A bírói hatalom megoszlása 1526-ot követően*) a 18. századi felsőbbírási reformot és eredményeit ismerteti, figyelemmel a bírói hatalom fejlődésére és megkezdődő különválására, illetve kitér az 1848-as áprilisi törvények bírói hatalmat érintő, elméleti eredményeire, végül a kiegyezést követő 1869. évi 4. törvénycikk és a hozzá szorosan kapcsolódó 1871. évi 8. és 9. törvénycikk rendelkezéseit elemzi, amelyek először mondták ki és tették lehetővé a bírói hatalom függetlenedését mind szervezeti, mind személyi viszonylatokban. A hetedik fejezet (*Végkövetkeztetések*) összegzi az értekezés tudományos eredményeit, az irodalomjegyzék pedig tartalmazza a felhasznált primer (oklevél, dekrétum, törvény stb.) és szekunder (monográfia, tanulmány, szakcikk, jegyzet, internetes forrás) irodalmak jegyzékét.

### **2.3. Megfogalmazott hipotézisek**

Az értekezés célja, hogy ismertesse azokat a történeti alkotmány részét képező dokumentumokat, amelyeken a király és a nemesség közötti hatalommegosztás alapult és e dokumentumok fényében végigkísérje a bírói hatalom alakulását, megoszlását és függetlenedését a magyar tradicionális jog idején, kitekintéssel az 1526-1869 közötti időszakra (kivéve a nádori cikkek esetében, ahol 1573-ig, illetve az országgyűlés hűtlenségi esetekben történő eljárásában, ahol pedig 1723-ig terjed ki az időintervallum). Az értekezés vizsgálni kívánja a bírói hatalom fejlődését, megoszlását a király, a fő méltóságviselők és a nemesség között, azaz bizonyítani kívánja, hogy:

1. A bírói hatalom alakulása, fejlődése és függetlenedése a történeti alkotmánnyal összhangban értelmezendő,
2. a 13. századra a bírói hatalom gyakorlása megoszlik a király és a delegált bírók között, tehát a király személyes bíraskodásának idejében a hozzá forduló ügyekben többnyire nem személy szerint ő, hanem a nevében és bíraskodási hatalmával felruházott delegált bírók jártak el,
3. a 12-13. század fordulóján az alországbíró ítélkezésben betöltött szerepe az országbíróét is meghaladta,
4. a Quadripartitum nádori cikkeinek interpolált változata nem korlátozta lényegesen a nádor jogköreit
5. a Habsburg delegált bíróságok jogtalanul jártak el hűtlenségi ügyekben, valamint ítéleteikkel a kincstár bevételeit kívánták fokozni, végül pedig
6. a 18. századi felsőbbírási reformmal kezdetét vette a felsőbbírási elválasztása a közigazgatástól, ami az 1869. évi 4. törvénycikkben teljesedett ki.

Az értekezés célja tehát a hipotézisek bizonyításával vagy cáfolásával, esetleg részbeni igazolásával vagy részbeni cáfolásával, hogy bemutassa a bírói hatalom és hatalomgyakorlás valós megoszlását az uralkodó és a nemesek között a tradicionális magyar jog időszakában.

Az értekezés tárgyát képezik – a megjelölt célokból eredően – a történeti alkotmány hatalommegosztást és bírói hatalmat érintő dokumentumainak – úgymint az 1222-es Aranybulla és továbbéléseinek, a koronaeszmének, a rákosi végzésnek, az organikus államelméletnek, a Szent Korona-tannak, az 1687. évi 2. és 3. törvénycikkeknek, a *Pragmatica Sanctio*-nak, az 1790. évi 10. és 12. törvénycikkeknek, illetve az 1848-as áprilisi törvények közjogi vonatkozásainak, valamint a kiegyezési törvénynek – a vizsgálata, a király és az egyes bírói hatalommal felruházott tisztségviselők bírói hatalomgyakorlása, az országgyűlés, mint rendkívüli bírói fórum eljárásának tanulmányozása, végül pedig kitekintésként az 1723. évi bírósági reform, az 1848-as áprilisi törvények és az 1869. évi 4., valamint az 1871. évi 8. és 9. törvénycikkek rendelkezései.

### **3. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei**

Az értekezés arra vállalkozott, hogy bemutassa a bírói hatalom alakulását, a bírói hatalom gyakorlásának megoszlását és végül függetlenedésének folyamatát, mégpedig a történeti alkotmány alapidokumentumainak háttérben, kiemelve a 13-16. századi tradicionális jogi időszakot, illetve az országgyűlés, mint a hűtlenségi deliktumok tárgyalására jogosult rendkívüli fórumot, aminek az esetében az értekezés határai 1723-ig terjednek. Az értekezés kitekintéssel élt az 1723-1869 közötti időszakra, hogy röviden bemutassa, hogyan jutott el a bírói hatalom a teljes függetlenedésig, az 1869. évi 4. törvénycikkig.

A magyar történeti alkotmány két legjelentősebb eleme II. András Aranybullája, méghozzá az 1351-es megerősítésétől, amikortól ténylegesen a rendi jogok kollektívájává vált, illetve Werbőczy István Szent Korona-tana, ami magában foglalja a koronaeszmét, a rákosi végzéssel kimondott szabad királyválasztást és az organikus államelméletet. Ez a két jogforrás bír a legnagyobb jelentőséggel a tradicionális magyar jog időszakában a mindenkor király és a nemesség, a rendek közötti hatalommegosztás szempontjából, nem véletlenül képezték részét a koronázási esküknek és királyi hitleveleknek több száz éven keresztül, majd szolgáltak alapul a *Pragmatica Sanctio*-nak, az 1790. évi törvénycikkeknek, így áttételesen a kiegyezési törvénynek is.

A 15. század elejére a nemesség oly mértékben erősödött, hogy rövid időre, I. Zsigmond fogsága alatt a királyi tanács ismét önállóan gyakorolta a közhatalmat, arra hivatkozva, hogy minden nemes tagja a Szent Koronának, a főhatalom letéteményesének, így abból a királlyal együtt részesülnek, továbbá ezek alapján az ország testének tekintették magukat. Nem sokkal később, a 15. század közepén lezajlott az első nemzeti királyválasztás, majd pedig e jogukat a nemesek végzéssel is megerősítették 1505-ben. Ebből, a már kimondott, de még le nem írt, ténylegesen gyakorolt rendi hatalommegosztásból a király és a rendek között született meg 1514-re a Szent Korona-tan, ami tételesen is kimondja, hogy a nemesség egyeteme tesz királlyá, a király pedig nemessé és a hatalom megoszlik e két hatalmi tényező között a törvényhozás tekintetében. Mivel pedig a nemesség a törvényhozói hatalmat valóban a királlyal együtt gyakorolta, befolyása volt a bíróságokat, a bírói szervezetet érintő rendelkezésekre is, azok kialakítására: végső soron a bírói hatalom megosztására, alakítására. Azaz nemcsak az ügyek sokasodása miatt vont be a király további bírótársakat, hanem azért is, mert ahogy a Szent Korona-tan elemeiből is következik, a koronaeszme, később pedig az organikus államelmélet miatt először a királyi tanács, aztán az egyes országos méltóságok erősödtek meg, a Szent Korona-tan pedig igazolta: a nemesség részesévé vált a törvényhozói hatalomnak, ezáltal alakítójává az intézményi rendszernek, következésképpen a bíraskodás szervezeti és működési rendje alakulásának. Ezek alapján igazolást nyert, hogy a bírói hatalom alakulása, fejlődése a történeti alkotmánnyal összhangban, annak dokumentumainak alapulvételével értelmezendő (1. hipotézis).

Sorra véve az egyes bírói fórumok alakulását, kezdetben a király volt az egyetlen hatalmi tényező, a főhatalom, így a bírói hatalom forrása is, kizárólag ő ítéltetett előkelői fölött, illetve hallgatta meg panaszait és döntött pereikben az országos gyűléseken. Az ügyek sokasodásával viszont felhatalmazta nádorát, mint delegált bíróját, hogy adott esetben az udvarban helyette járjon el a vitás kérdésekben és hozzon ítéletet, kivéve fő- és jószágvesztési ügyekben. Mindemellet maga a király is ítélkezett az eléje járulók ügyében, ugyanakkor, ahogyan igazolódott: sokszor nem közvetlenül személyesen, hanem nemesei közül delegált bírók által, de még mindig az úgynevezett személyes eljárás keretében. Természetesen a delegált bírák ezekben az esetekben is a király nevében hozták meg ítéleteiket (2. hipotézis). Volt, hogy ennek ellenkezője történt: a király pont, hogy más bírók joghatósága alól kiemelt egyes személyeket és kizárólagosan saját, személyes eljárása alá vonta őket. Vagy éppen még



önmagát is korlátozta azáltal, hogy egyháziaknak és hospes-közösségeknek saját bíraskodási jogot biztosított.

A királyi kúria központi bíraskodásában a 12. századra a nádor ügyei megsokasodtak és eljárásának súlya vidékre tevődött át. A király ekkor udvarispánját, az országbírókat rendelte, hogy az ő nevében járjon el, mint a királyi udvar legfőbb bírójaként, bár a 12. század második felétől az alországbíró ítélkezése folyamatosan előtérbe került és – hacsak egy rövid időre is, de – a 12-13. század fordulóján oklevéladó működése alapján szinte teljesen kiszorította az országbírókat az ítélkezési tevékenységből. Így megállapítást nyert, hogy ideiglenesen az alországbíró ítélkezési tevékenysége meghaladta az országbíróét (3. hipotézis).

A 15. század végére (valójában a 16. század első felére) a nádori cikkek alapján a nádor emelkedett ki az ország főbb bírói méltóságai közül, még a kormányzói jogkör gyakorlója is lett, a később szerkesztett interpolált változatok alapján viszont egyes jogkörei eltűntek: nem őt jelölták meg gyámként kiskorú király esetén, elmozdíthatóvá vált a főkapitányi tisztségből, nem az ő elsődleges feladata lett eljárni a lázadó országlakók esetében és már nem a nádor járt el a királyi adományozással kapcsolatos peres ügyekben sem. Ezek a rendelkezések részint érthetőek, mivel 1526 után megváltozott a közjogi helyzet és a Habsburg uralkodók újraszervezték az ország közigazgatását, mégiscsak részben a nádor jogköreinek korlátozásaival szembesítenek a Quadripartitum interpolált változatai, amik viszont sosem lettek jóváhagyva sem az uralkodó, sem az országgyűlés által, ezért nem korlátozták lényegesen a nádor jogköreit (4. hipotézis). Sőt, a nádor 1526-ot követően a helytartói tisztséget is betöltötte volna, de ez Nádasdy Tamás nádor helytartó működésétől eltekintve csak 1608-tól vált folyamatossá, azaz a végrehajtás első emberévé lépett elő az országban, majd az országgyűlési felsőtábla megalakulásával annak elnöki székét is elfoglalta.

A 16. századra a központi igazságszolgáltatási szervezetben a bírói hatalomgyakorlás odáig jut, hogy a király személye mellett még további (korszaktól függően) négy-öt főméltóság között oszlik meg a bírói hatalom gyakorlása. A bírói hatalom megosztásának egyik különös példája, hogy 1495-től az országgyűlés, mint rendkívüli fórum járt el. A felhatalmazás mégsem véletlen és annak eredetét újfent a történeti alkotmány dokumentumaiban kell keresni: a már említett elv értelmében a nemesség egyeteme a királlyal a Szent Korona tagjaiként osztozik a főhatalmon, mindannyian részesei ezeknek. Tehát, amikor megjelenik a „korona hűtlene”, illetve az „ország hűtlene” kifejezés, akkor aki a hűtlenség vétkébe esik, az nemcsak a király és

az ő Szent Koronája ellen vét, hanem a nemesség egyetemével, végső soron az egész országgal szemben. Részben ebből az okfejtésből következett az a jelenség, is, hogy az idő előrehaladtával nem csupán a felségsértés és a király személyét közvetlen érintő bűncselekmények tartoztak a hűtlenség körébe, hanem az folyamatosan bővült olyan ügyekkel, amik az ország egészének az érdekeit is érintették. A Habsburg uralom alatt nem egyszer előfordult, hogy az országgyűlés helyett osztrák delegált bíróságok jártak el hűtlenségi ügyekben, semmibe véve az 1495. évi 3. törvénycikket, továbbá még az is felmerült, hogy nem pusztán igazságszolgáltatási, hanem haszonszerzési céllal, hogy a fő- és jószágvesztés folyamányaként a császári kincstár bevételeit növeljék. Egy biztos, voltak olyan esetek, amikor a fő- és jószágvesztésre ítélt nemes esetében a hűtlenség elkövetése előtt született gyermekek osztályra való jogát is semmibe vették (5. hipotézis részbeni igazolása).

#### 4. Summary

At the foundation of the country, until the beginning of the 12<sup>th</sup> century, the king was the only authority, the origin of all power, including judicial power, and the only one who could just pass judgement on his subjects. From the 12<sup>th</sup> century onwards, with the emergence of the royal court and the strengthening of the nobility, the indebted persons to the king and the clerics, a royal council began to form around the monarch, which from the 13<sup>th</sup> century onwards participated with the king in the decision-making, although the final decision was still invariably taken by the monarch himself. Because of the growing number of cases, the Golden Bull of 1222 delegated first the *palatinus* and then the *comes curiae regiae* to deliver decisions in the royal court instead of the king. Later, the judiciary power of the *palatinus* was transferred to the countryside. By the end of the 12<sup>th</sup> century, the strengthening of the *vice comes curiae regiae* can also be detected. In addition, there appeared delegated noble judges (*judices a rege delegato*), who were delegated by the king, acting in his personal capacity as judges, so they acted on his behalf, under his personal authority, as part of the royal court.

In 1301, however, the House of Árpád died out in the male line and the Angevine rule began in Hungary: Charles I and his son Louis I intended to centralize the judicial organization, creating the *specialis praesentiae regiae* and then the *personalis praesentia regiae* judicial forums; the chancellor headed the former, and in 1464 the two forums were merged into each other by Matthias I who put the *personalis* at the head of the organ. In the Angevine period, in 1342 the *palatinus* returned to the royal court and, as a regular judge of the *Curiae Regiae*, judged the court's affairs together with the *comes curiae regiae*, but he also reserved his own judicial chair

within the court. In 1351, Louis I confirmed the Golden Bull of 1222, which was an important moment not only in connection with the aforementioned judicial posts, but also because the Golden Bull declared a kind of division of power between the king and the nobility, which was confirmed in 1351 and later served as one of the most fundamental documents of the Hungarian historical constitution.

In the 15<sup>th</sup> century, during the reign of Sigismund I, the Royal Council was eminently strengthened, moreover, because of his German policy, it even placed the king under detention, then derived its own power from the Holy Crown, declaring that the supreme power of the country derives from the Holy Crown, and since the community of the nobility makes and elects the king through the national election, the nobility shares the supreme power with the monarch. By the end of the 15<sup>th</sup> century, by 1495, it was also achieved that the diet could bring charges in the main crimes against the country, i.e. against the Holy Crown that is infidelity. Meanwhile, from the beginning of the 13<sup>th</sup> century to the beginning of the 16<sup>th</sup> century, the rise of the country's ordinary, grand judges: the *palatinus*, the *comes curiae regiae*, the chancellors and later the *personalis*, were appointed to the court forums of the *curia regia*, from which the *tabula regia* was ultimately formed. The judiciary power of the *palatinus* was further strengthened by the so-called Articles of the *palatinus* dated 1486.

At the beginning of the 16<sup>th</sup> century István Werbőczy formulated the Doctrine of the Holy Crown, based partly on the provisions of the Golden Bull and partly on the organic theory of the state (*body politic*) and the theory of the crown, the most important tenets, of which we must mention that the nobility as a whole makes and appoints the king, and the king makes the noble i.e. gives the nobility, and that they share the legislative power derived from the supreme power. This led to the division of powers between the estates and orders and the king, which ultimately had an impact on the judiciary power as well, as the administration of justice remained a purely Hungarian affair – with the exception of the Habsburg delegated courts in cases of infidelity.

After the Battle of Mohács, since the Habsburg monarch was not residing in Hungary, the position of the *locumtenens* was established, which, if there was a *palatinus* of the country, then the position was filled by, and otherwise it was filled by the Lord Chief Justice, as a result of which these positions were further strengthened, so the power of the other ordinary judges needed to be strengthened as well, which was granted to them at the diets of 1537 and 1542. At the same time, the extraordinary right of the diet – which was awarded in 1495 – was replaced

by Habsburg delegate courts in connection with infidelity cases, who were also ignoring the right of children to *divisio*. After the expulsion of the Ottomans, there followed the attempts of the Habsburg monarchs to centralization, and the situation was finally consolidated with the reform of the High Court of 1723.

The PhD thesis points out that the foundations of justice in the modern sense were to be laid by Articles 3 and 29 of the April Laws of 1848, but because of the fight for independence and its fall, the provisions were not able to make any real impact. In the period between 1849 and 1861, the Austrian court system was introduced in Hungary, but as a result of the Lord Chief Justice's Conference in 1861, the Hungarian central judicial system based on traditional foundations was restored, and finally, after the Austrian-Hungarian Compromise, the modern constitutional conditions for the organizational and personal independence of the judicial power were established with Articles 4 of 1869 and 8 and 9 of 1871, which is recognized by the Fundamental Law of our time as an achievement of the historical constitution, which proves the relevance of the topic of this dissertation, even today.

## **5. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke**

1. BIRÓ ZSÓFIA: *Az országbíró bíráskodása a királyi udvarban*. Jogtörténeti Szemle 2022. 1. sz. 33-38. p.
2. BIRÓ ZSÓFIA: *Hűtlenség a tradicionális magyar jogban*. Iustum Aequum Salutare 2022. 2. sz. 191-205. p.
3. BIRÓ ZSÓFIA: *A király bírói hatalma, a bírói hatalom gyakorlása*. JURA 2019. 2. sz. 33-42. p.
4. BIRÓ ZSÓFIA: *A nádor bíráskodása a királyi udvarban*. In: (Homoki-Nagy Mária szerk.): Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum X. évfolyam, Szeged 2020. 5-38. p.
5. BIRÓ, ZSÓFIA: *Foundations of the Uncodified Historical Constitution of Hungary*. Studia Iuridica 80. Warsaw 2019. 39-58. p.

6. BIRÓ ZSÓFIA: *A történeti alkotmány alapjai. Közjogtörténetünk alakulása 1222-től az 1867. évi osztrák-magyar kiegyezésig.* JURA 2018. 2. sz. 53-62. p.
7. BIRÓ ZSÓFIA: *Az út az örökös királyságig.* In: (Márton Mónika szerk.): *Studia Iuvenum Iurisperitorum* 9. kötet. Pécs 2018. 13-43. p.
8. BIRÓ ZSÓFIA: *Szent Korona felfogások a régi magyar jogban.* In: (Koncz István, Szova Ilona szerk.): *A 15 éves PEME XV. PhD - Konferenciájának előadásai* I. kötet. Budapest 2017. 107-118. p.
9. BIRÓ ZSÓFIA: *A nemzeti királyválasztói jog és a Szent Korona-tan alakulása 1301 és 1526 között.* In: (keresztes Gábor szerk.): *Tavaszi Szél 2017 tanulmánykötet* I. Budapest 2017. 162-172. p.
10. BIRÓ ZSÓFIA: *Az Anjouk hatalomépítése.* In: (Tuboly-Vincze Gabriella szerk.): *VIII. Nemzetközi és XV. Országos Grastyán Interdiszciplináris Konferencia előadásai.* Pécs, 2016. 42-50. p.
11. BIRÓ ZSÓFIA: *A Szent Korona jelentősége a magyar alkotmánytörténetben.* In: (Biró Zsófia – Jusztinger János – Pókecz Kovács Attila szerk.): *Publicationes Cathedrae Iuris Romani Quinqueecclesiensis* 4: *Antecessores Iuris Romani: Óriás Nándor és Benedek Ferenc emlékezete.* Tanulmányok a római jog és a jogtörténet köréből. Pécs 2016. 169-183. p.